

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Tallavaara, Riitta; Hiljanen, Mikko

Title: Demokratiakasvatus elämäntapana ja koulutuspolkuna opettajakoulutuksessa

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat 2023

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Tallavaara, R., & Hiljanen, M. Demokratiakasvatus elämäntapana ja koulutuspolkuna opettajakoulutuksessa. Ruusuipuiston kärkiuutiset, (1).

<https://peda.net/jyu/ruusuipuisto/uutisarkisto/1-2023/1>

Ruusupuiston kärkiuutiset

KASVATUS- JA KOULUTUSUUTISIA JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSTA

[Jyväskylän yliopisto](#) > [Ruusupuiston kärkiuutiset](#) > [Uutisarkisto](#) > [1/2023](#) > [Demokratia elämäntapan...](#)

Demokratiakasvatus elämäntapana ja koulutuspolkuna opettajakoulutuksessa

Kannatatko sinä demokratiaa? Kukapa ei kysyttäessä vastaisi kannattavansa. Mutta mitä oikeastaan tarkoitamme demokratialla? Mitä on, tai voisi olla, demokratia elämäntapana? Tarkastelimme näitä kysymyksiä luokanopettajakoulutuksen demokratiakasvatukseen painottuneessa opiskelijaryhmässä. Havaitsimme, että tie kohti demokratiaa elämäntapana on mutkikas, mutta demokratiakasvatuksessa päämäärä voi olla utopiaa ja olennaista on matka.

Useimmiten ajattelempa demokratiaa yhteiskuntamallina tai kansanvallan jakamisen tapana, jossa kansa äänestää itselleen edustajat päättäviin elimiin. Demokratia voidaan kuitenkin ajatella laajempaan kokonaisuuteen, jolloin se kokoavana arvona voi määrittää pienenkin ryhmän, kuten koululuokan, kaikkea toimintaa. Tällöin puhutaan demokratiasta elämäntapana.

Demokratia elämäntapana sisältää ajatuksen yksilöiden vapaudesta ja tasa-arvosta. Tämä puolestaan luo sisäisen jännitteen, koska nämä kaksi – yksilöiden vapaus ja tasa-arvo – rajoittavat toinen toistaan. Demokratiaan elämäntapana liittyvät lähtökohdina myös osallistuminen, pluralismi ja solidaarisuus. Näin demokratia koulussa ja laajemmin yhteiskunnassa ei pelkisty vain ajoittain hyödynnettäviksi sisältötiedoiksi ja taidoiksi, vaan se on yksilön ja yhteisöjen koko toimintaa ohjaava tekijä. Näistä lähtökohdista Jyväskylän yliopiston opettajakoulutuslaitoksella on kehitetty demokratiakasvatusta 2000-luvun alusta saakka. Osana kehittämistoimintaa on toteutettu esimerkiksi demokratiapainotteinen luokanopettajakoulutuksen Derby-ryhmä, jossa demokratiaa elämäntapana kokeillaan ja kehitetään käytännössä.

Opettaja-opiskelijaroolien murtamista

Lähdimme rakentamaan Derby-ryhmää demokratia elämäntapana -tavoitteiden pohjalta. Tämä tarkoitti ensinnäkin sitä, että pyrimme purkamaan valtarakenteita, joita opiskelijoiden ja ryhmän ohjaajien välillä väistämättä on. Pian huomasimme, että vaikka puheen tasolla vapautta, tasa-arvoa ja moniäänisyyttä kannatetaan, niiden toteuttaminen käytännössä olikin vaativaa opiskelijoille sekä ohjaajille. Vapauden ja tasa-arvon välinen jännite tiivistyi useasti ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Ohjaajien ja opiskelijoiden oli yllättävän vaikea irrottautua perinteisistä rooleistaan. Opiskelijat toteuttivat koulussa oppimaansa mallia, jossa oppilas on pääasiassa passiivisessa suhteessa opettajaan ja opettaja on tiedollinen auktoriteetti, joka johtaa oppimistilanteita. Tämä tuli esille keskusteluissa

esimerkiksi siten, että opiskelijat hakivat ohjaajilta ikään kuin hyväksyntää omille puheenvuoroilleen ikään kuin kysymyksessä olisi ollut tilanne, jossa on oikeita ja vääriä vastauksia. Toisaalta suhteessa toisiinsa opiskelijat saattoivat pyrkiä tuomaan oman näkemyksensä esiin painokkaasti, ei niinkään yhteistä ymmärrystä rakentaen.

Ryhmässä nousi esiin muitakin konflikteja, kuten voimakkaita tunteita herättäneitä vuorovaikutustilanteita, jotka vaikuttivat ryhmän toimintaan. Kutsumme näitä tilanteita kriiseiksi, koska niissä vanhat toiminta- ja ajattelutavat osoittautuvat toimimattomiksi ja näin vaativat opetus- ja oppimistilanteissa uusien mallien luomisen ja käyttöönoton. Tapauksessamme kriisit pakottivat meidät ohjaajat siirtämään syrjään suunnittelemamme sisällöt ja keskittymään ryhmän toimintakulttuurin kehittämiseen.

Turvallisen ilmapiirin merkitys

Kokemukset ryhmän kanssa ohjasivat meidät pohtimaan itsestään selvältä tuntuvaa, mutta käytännössä helposti sivuun jäävää tosiasiaa, että kasvatusta ja koulutusta ovat pohjimmiltaan toimimista ihmisten kanssa. Tasa-arvoinen ja vapaa toiminta demokratiakulttuurin hengessä vaatii toteutuakseen ihmisten huomioimisen kokonaisina erilaisine menneisyyksineen ja arvostuksineen. Tällöin ihmiset eivät joudu sulauttamaan tai piilottamaan omia näkemyksiään, vaan pystyvät tuomaan ne esiin turvallisessa ilmapiirissä ja rakentavassa hengessä. Lisäksi pohdimme, miten erilaisissa elämänvaiheissa ihmiset luokanopettajankoulutuksessa ovat. Kasvulle ja kehitymiselle pitäisi antaa aikaa, mutta koko ryhmän ja koulutuksen rakenteiden näkökulmasta aikaa ei välttämättä ole.

Vaikka eriävät näkemykset ja niiden jakaminen haastavat ryhmän yhtenäisyyttä, on silti parempi, että nämä näkemykset nousevat esiin kuin jäävät pimentoon, koska esiinnousu mahdollistaa konfliktien hedelmällisen käsittelyn. Konfliktien kohtaaminen ja käsittely on antanut meille – siis opettajille, mutta uskallamme väittää, että myös ryhmään kuuluville opiskelijoille – rohkeutta ja varmuutta kulkea päin kipeiltä tuntuvia aihepiirejä. Vaikeista asioista vaikeneminen ei ole enää vaihtoehto.

Demokratia ei ole itsestäänselvyys

Laajasta kannatuksesta huolimatta länsimaisissa yhteiskunnissa on viime vuosina ilmaantunut monia ilmiöitä, jotka tahattomasti tai tarkoituksella rapaattavat demokratiaa, kuten erilaiset ääri liikkeitä ja poliittisen keskustelun polarisoituminen. Tämä on saanut ihmiset heräämään siihen, että demokratia ja siihen liittyvät vapaus, tasa-arvo ja pluralismi eivät ole itsestäänselvyksiä, vaan arvoja, joiden olemassaolo vaatii vaalimista, jopa taistelua niiden puolesta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että meidän kaikkien olisi toimittava vapautta, tasa-arvoa ja pluralismia edistävällä tavalla sen sijaan, että vaikkapa kääntää katseen pois kiusaamistilanteista tai misogyniaa eli naisvihaa kohdatessa. Kokemuksesta tiedämme, että tämä ei ole helppoa, mutta lopputulos on palkitseva. Tiedämme myös sen, että tällainen toiminta vaikuttaa luettuna hyvin helpolta, mutta haastamme kaikki kokeilemaan ja arvioimaan helpoutta vasta sen jälkeen.

Riitta Tallavaara ja Mikko Hiljanen

Riitta Tallavaara ja **Mikko Hiljanen** ovat yliopistonopettajia ja demokratiakasvattajia Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella.

Lue lisää:

Demokratiakasvatuksen tiellä? Toimintatutkimus luokanopettajaopiskelijoidenkasvusta demokratiakasvattajiksi. *Kasvatus & Aika* 15 (3–4) 2021.

Demokratiakasvatus, JYU OKL

IDEMO-hankkeen tuloksia 2018–2022

Ota yhteyttä kirjoittajiin: riitta.k.tallavaara@jyu.fi tai mikko.m.t.hiljanen@jyu.fi

Teemakuva: Teppo Toikka, kirjoittajakuva: Martti Minkkinen.

[Seuraava](#) | [Palaa pääsivulle](#)

0 kommenttia